



POLITIČKO FINANSIRANJE NA KOSOVU:

ŠTA POSLE NEDAVNIH
ZAKONSKIH IZMENA?!

LIGJI PËR FINANCIMIN
E SUBJEKTEVE POLITIKE



Kosovski demokratski institut je ogranak
Transparency International za Kosovo

Misija KDI-a je da podrži razvoj
participativne demokratije
i borbu protiv korupcije
promovisanjem transparentnosti,
odgovornosti i integriteta na svim
nivoima i sektorima društva.

COPYRIGHT © 2022. Kosova Democratic Institute (KDI).

Demokratski institut Kosova zadržava sva prava i nijedan deo ove publikacije nije dozvoljeno reprodukovati ili prenositi u bilo kom obliku, mehaničkom ili elektronskom, uključujući fotokopiranje ili bilo koji drugi sistem čuvanja i preuzimanja materijala, bez pismene dozvole izdavača. Publikacija se može reprodukovati ili prenositi samo ako se koristi u nekomercijalne svrhe. Kad god i bilo ko da koristi citate ili različite materijale ove publikacije, je dužan da jasno navede izvor iz kojeg je dobio te citate ili korišćene materijale.

Za bilo koju ocenu, primedbu, kritiku ili sugestiju, kontaktirajte nas putem opcija koje su navedene u nastavku:

Adresa: Ul. Bajram Kelmendi br. 239,
10 000, Priština, Kosovo.

Tel: +383 (0) 38 248 038

E-mail: info@kdi-kosova.org

Web: www.kdi-kosova.org

Autor: **Eugen Cakolli**

Layout and design: **envinion**

Objavlivanje ovog izveštaja omogućeno je uz podršku Ministarstva spoljnih poslova Češke Republike – u okviru Programa za promovisanje tranzicije – sprovedenog u saradnji sa Transparency International Czech Republic (www.transparency.cz).

Mišljenja, nalazi i preporuke izražene u ovom izveštaju su odgovornost KDI i ne predstavljaju nužno stavove donatora.

SADRŽAJ

06

LISTA SKRAĆENICA
I AKRONIMA

07

UVOD

08

PUT KA ZAKONSKIM IZMENAMA O
POLITIČKOM FINANSIRANJU

11

MEĐUNARODNI STANDARDI
O FINANSIRANJU POLITIČKIH
SUBJEKATA

13

ŠTA (NE)PREDVIĐA
IZMENJENI ZAKON?

21

PREPORUKE



LISTA SKRAĆENICA I AKRONIMA

EU

Evropska unija

ISA

Međunarodni standardi revizije

Venecijanska komisija

Evropska komisija za demokratiju putem prava

CIK

Centralna izborna komisija

SSP

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju

ODIHR

Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije
i ljudska prava

OEBS

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju

UNDP

Program Ujedinjenih nacija za razvoj

KRSFKPS / Kancelarija

Kancelarija za registraciju, sertifikaciju i finansijsku
kontrolu političkih subjekata



UVOD

Finansiranje političkih subjekata predstavlja jednu od najosetljivijih karika njihovog funkcionisanja. Način finansiranja, transparentnost i odgovornost u vezi sa ovim finansijama pokazatelji su ne samo nivoa unutar-stranačke demokratije, već i demokratske kulture jedne zemlje. Postoji širok konsenzus da finansije političkih subjekata, posebno onih koje se finansiraju (i) javnim novcem, treba da podležu striktnim procedurama izveštavanja i revizije. Adekvatno normiranje ovog segmenta je preduslov za garantovanje transparentnosti i finansijske odgovornosti.

U slučaju Kosova, Zakon o finansiranju političkih subjekata predstavlja najdiskutovaniji i najkontroverzniji zakon, koji je nekoliko puta poslednjih godina donošen na razmatranje u Skupštini, a zatim povučen iz parlamentarne procedure. Ovaj zakon je tri puta dopunjavao i izmenjen, a dve druge inicijative za njegovu izmenu bile su neuspešne.

Novi zakon, koji je Skupština usvojila u avgustu 2022. godine, u suštini se bavi pitanjima koja su pokrenuta u okviru mišljenja Venecijanske komisije, kao i većinom preporuka međunarodnih institucija i lokalnih organizacija civilnog društva. Ipak, neka akutna i problematična pitanja i dalje ostaju van delokruga i zakonske regulative, kao što su finansije kandidata političkih subjekata, kao i troškovi za 'onlajn' izborne kampanje.

Završetak sage o dopuni i izmeni zakonodavstva o političkom finansiranju na Kosovu predstavlja pozitivan razvoj i napredak ka transparentnosti i finansijskoj odgovornosti političkih subjekata. Međutim, sprovodljivost ovog zakona u praksi biće ispitana tek nakon što se konsoliduje i operacionalizuje glavni organ koji će izvršiti kontrolu finansija političkih subjekata – Kancelarija za registraciju, sertifikaciju i finansijsku kontrolu političkih subjekata (u daljem tekstu: „Kancelarija“).



PUT KA ZAKONSKIM IZMENAMA O POLITIČKOM FINANSIRANJU

Zakon o finansiranju političkih subjekata prvi put je usvojen 2010. godine. Tadašnja verzija zakona je bila osnovna i regulisala je samo načine i uslove finansiranja, administraciju, nadzor, transparentnost, izveštavanje o rashodima i prihodima političkih subjekata.

Iako je zakon bio prvi korak u dugoročnim ciljevima postizanja pune transparentnosti političkog finansiranja, imao je brojne suštinske nedostatke. Više orijentisan ka regulisanju načina, izvora i oblika finansiranja političkih subjekata, zakon je bacio u senku regulisanje podjednako važnih delova, kao što su finansijska kontrola, odnosno sankcije u slučaju kršenja. Zakon je definisao **javno finansiranje** kao jedan od oblika finansiranja političkih subjekata, kroz osnivanje Fonda za podršku političkim subjektima, iz kojeg će se svake godine izdvajati oko četiri miliona evra.¹

Kontrola finansija političkih subjekata u početku je bila prepuštena odgovornosti CIK-a. Zakonodavci su se pobrinuli da kaznene odredbe za političke subjekte budu minimalne i skromne, sa najvišom predviđenom kaznom od svega 10.000 evra. Paradoksalno, ovo je bilo jednako iznosu koji je privatna kompanija mogla godišnje donirati nekom političkom subjektu. U 2012. godini ponovo je izmenjen zakon kojim su pooštrene kazne političkim subjektima. Najviša novčana kazna koja je mogla da bude izrečena

političkim subjektima bila je 50.000 evra. Takođe, utvrđen je i način trošenja sredstava Fonda.²

Glavna izmena u zakonodavstvu o političkom finansiranju dogodila se 2013. godine. Tadašnjim izmenama je nadležnost za izbor revizora finansijskih izveštaja političkih subjekata prenet na Skupštinu Kosova, dok su nadležnosti CIK-a bile ograničene samo na objavljivanje ovih izveštaja. Naime, planirano je da se objavljivanje izveštaja obavi tek po završetku revizije, što obično nije urađeno na vreme.³ Iako su sankcije dodatno pooštrene, i dalje su nedostajali adekvatni kontrolni mehanizmi.⁴ Definicija 'doprinos' je bila detaljna - od definicije da se doprinosi sastoje od gotovine i drugih materijalnih dobara, do definicije da usluge, prodaja i ponuda stvari ispod tržišne cene takođe predstavljaju doprinos. Što je još važnije, zakonske izmene iz 2013. godine postavile su ograničenja za privatne kompanije koje nude donacije političkim subjektima, onemogućavajući im da stupe u ugovorne odnose sa javnim institucijama tri godine nakon što su dali donaciju. Isto tako, zakon je primorao političke subjekte da imaju jedinstven bankovni račun, u okviru kojeg su svi finansijski prihodi morali da se ostvaruju - putem bankarskih transakcija. Iako je zakon zabranjivao direktne donacije kandidatima, nije predviđen nijedan adekvatan mehanizam kontrole koji bi omogućio praktičnu primenu te odredbe. S druge strane, CIK, odnosno Kancelar-

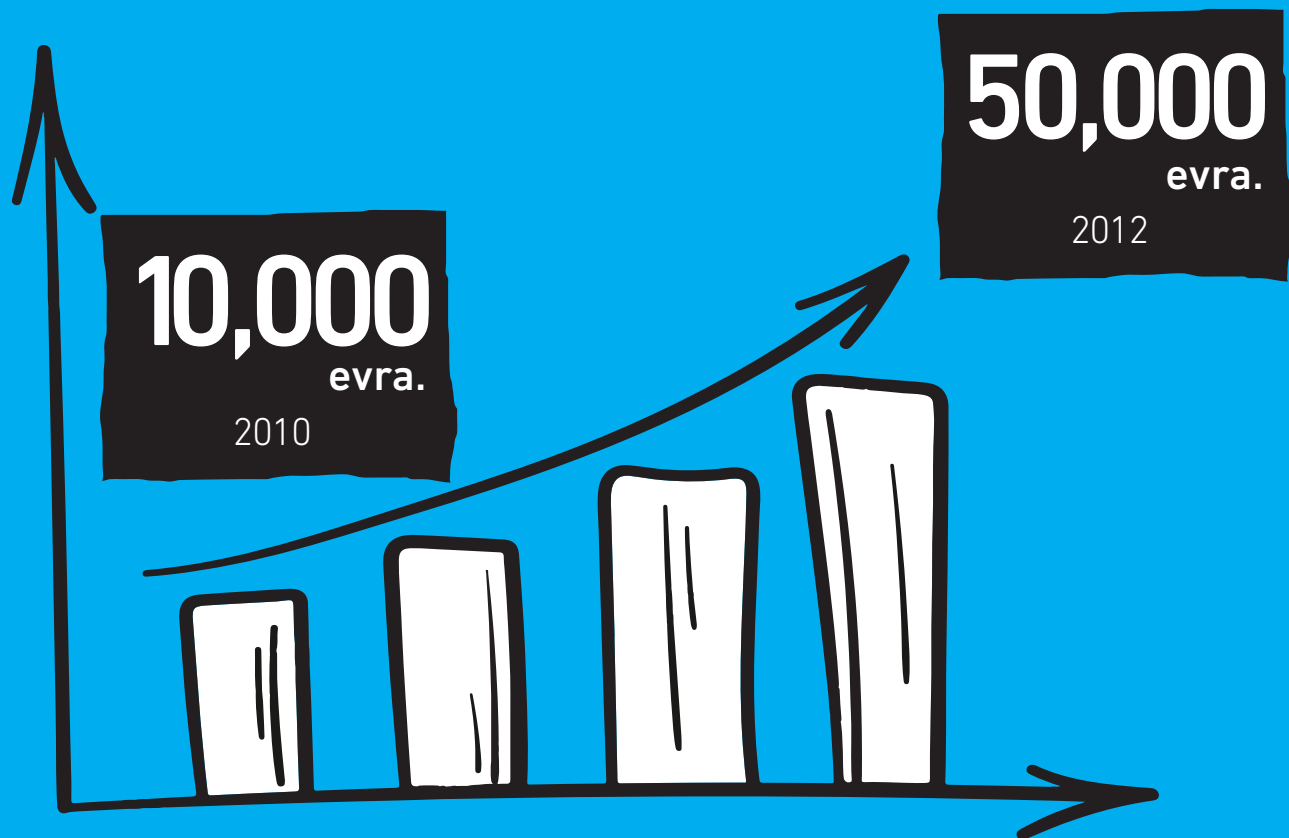
1 Prema sadašnjem zakonu, iznos budžetskih sredstava namenjenih Fondu za podršku političkim subjektima ne može biti veći od 0,34% budžeta Kosova.

2 Zakon br. 04/L-058 o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-174 o finansiranju političkih subjekata, 12. januar 2012. Dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2705>

3 Na primer, u slučaju godišnjih izveštaja za 2017. godinu, oni su revidirani tek sredinom 2019. godine. r Dopuna,

4 Zakon br. 04/L-212, o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-174 o finansiranju političkih subjekata, dopunjen i izmenjen Zakonom br. 04/L-058, 23. avgust 2013. Dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2705>





ija, nije imala dovoljno resursa da identifikuje nepravilnosti u vezi sa finansijskim izjašnjavanjem političkih subjekata, što je dokazano u lokalnim i međunarodnim izveštajima o posmatranju izbora.⁵

Uprkos očekivanjima da će izmenjeni zakon 2013. godine omogućiti pravilnu kontrolu finansija političkih subjekata, u praksi je zakon bio toliko neefikasan da čak ni revizorski izveštaji više nisu bili relevantni, zbog dugog kašnjenja u njihovom objavljivanju. Ovo se desilo zbog činjenice da je proces revizije u suštini bio ostavljen u rukama političkih subjekata, odnosno Skupštine Kosova – sastavljene od političkih partija – koja je bila odgovorna za raspisivanje tendera, odnosno izbor revizora godišnjih finansijskih izveštaja i revizora kampanje. Procedure nabavke za izbor revizora u Skupštini su bile neuspešne, zbog nedovoljno izdvojenog budžeta.⁶ Kao posledica toga, kašnjenja ovog procesa su trajala do tri ili četiri godine. Čak i kada su stranke potencijalno morale da budu kažnjene, prethodno je bilo potrebno formalno odobrenje u CIK-u – gde su ponovo predstavnici parlamentarnih stranaka bili donosioci odluka.

Kao rezultat te situacije, u šestom sazivu Skupštine ponovo je započela saga o izmeni zakona o finansiranju političkih subjekata. To je bio zahtev međunarodnih partnera, posebno Evropske unije, koja je postavila ovo pitanje kao neopremostivi element na evropskom putu Kosova. Zahtev se ispoljio kroz izveštaje Evropske komisije o zemlji, planove sprovođenja SSP-a i drugih.

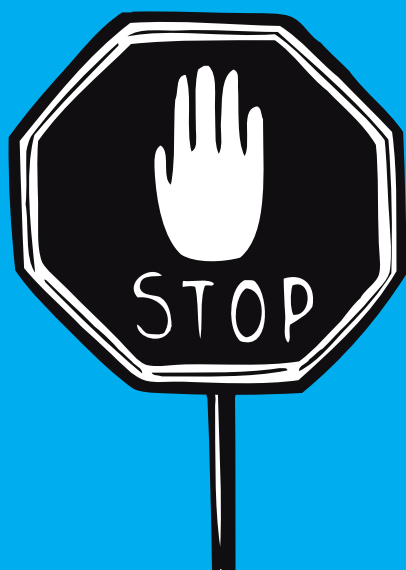
Konkretni naponi za novu izmenu zakona počeli su 2018. godine. Prema prvobitnim izmenama, bilo je predviđeno da se nadležnost za izbor revizora vrati Kancelariji pri CIK-u – kojoj je ponuđena veća nezavisnost i dodatni resursi; unapređenje zahteva za izveštavanjem i revizijom; kao i efikasnije i proporcionalnije sankcije. Za dalje unapređenje pravnog okvira i njegovo usklađivanje sa međunarodnim standardima, tadašnja Vlada na čelu sa bivšim premijerom Ramush Haradinaj zatražila je mišljenje Venecijanske komisije o nacrtu i predloženim izmenama. Venecijanska komisija je dala pozitivne ocene nacrtu zakona koji je tada predložen.⁷

⁵ EUEOM, Kosovo* 2019. Završni izveštaj – Prevrnjeni parlamentarni izbori, (Priština: EUEOM, 2019.), strana 26.

⁶ Za više informacija, pogledajte: <https://kallxo.com/gjate/deja-vu-ne-tenderet-e-kuvendit-per-auditimin-kuletet-se-partive-politike/>

⁷ Mišljenje br. 922/2018 Evropske komisije za demokratiju kroz pravo (Venecijanska komisija) o Nacrtu zakona o dopuni-izmeni Zakona br. 03/L-174 o finansiranju političkih subjekata (dopunjen i izmenjen Zakonom br. 04/L-058 i Zakonom br. 04/L-122) i Zakonom br. 003/L-073 o opštim izborima (dopunjen i izmenjen Zakonom br. 03/L-256).





Kako bi se suprotstavili ovim neustavnim intervencijama i sprečili njihovo usvajanje u Skupštini, preko 100 organizacija civilnog društva organizovalo je „Marš odbijanja“ da se suprotstavi verziji Nacrt zakona o finansiranju političkih subjekata koju su poslanici izmenili, koji je bio na ivici konačnog usvajanja.

Uprkos dobrom radu Vladine radne grupe na izradi nacrt zakona i uvrštavanja komentara Venecijanske komisije od strane Vlade, kada je ovaj nacrt zakona dostavljen u zakonodavnu proceduru u Skupštini, bio je podvrgnut drastičnim negativnim izmenama, što je podriilo samu suštinu nacrt zakona. Metamorfizovani nacrt zakona u Skupštini sadržao je preko 20 neustavnih članova. Kako bi se suprotstavili ovim neustavnim intervencijama i sprečili njihovo usvajanje u Skupštini, preko 100 organizacija civilnog društva organizovalo je „Marš odbijanja“ da se suprotstavi verziji Nacrt zakona o finansiranju političkih subjekata koju su poslanici izmenili, koji je bio na ivici konačnog usvajanja. Zbog sve većeg pritiska civilnog društva i međunarodnih faktora, tadašnji premijer Ramush Haradinaj odlučio je da povuče nacrt zakona iz Skupštine pre njegovog usvajanja u drugom čitanju na sednici.

Nacrt zakona je ponovo vraćen Skupštini u sledećem sazivu, 2020. godine, od strane bivšeg premijera Avdullah Hoti. Međutim, zbog raspisivanja vanrednih izbora, nacrt zakona uopšte nije razmatran.

Sadašnja vlada, koju predvodi premijer Albin Kurti, još jednom je početkom 2022. godine u Skupštini predstavila nacrt zakona o dopuni i izmenama Zakona o finansiranju političkih subjekata. Nacrt zakona je izrađen u saradnji sa svim relevantnim akterima, uz podršku UNDP-a, Westminster fondacije, Kancelarije EU-a, OEBS-a, kao i organizacija civilnog društva. Verzija ovog nacrt zakona bila je u skladu sa mišljenjem Venecijanske komisije, sa preporukama civil-

nog društva, kao i sa drugim međunarodnim izveštajima i dokumentima o zemlji.

Nakon dostavljanja Skupštini, prvobitno nacrt zakona nije usvojen zbog nedostatka kvoruma⁸ – ali i zbog primedbi PDK-a, kao najveće opozicione stranke, koja je tvrdila da nacrt zakona predstavlja ustavno kršenje jer je prekršilo kolegijalno donošenje odluka CIK-a. Međutim, nakon brojnih poziva svih aktera, 16. marta 2022. godine poslanici su nacrtu zakona dali „zeleno svetlo“ u principu.⁹ Time je otvoren put za predlaganje i razmatranje amandmana od strane poslanika i drugih partija. U nastojanju da se očuva sadržaj zakona i svojevrsni konsenzus koji je postojao među političkim subjektima, parlamentarne stranke su se neformalno dogovorile da neće biti suštinskih izmena zakona koje bi odstupale od mišljenja Venecijanske komisije, jer bi ovo produžilo usvajanje zakona. Procedura razmatranja nacrt zakona u komisijama trajala je manje od nedelju dana. Tako je Skupština 4. avgusta usvojila zakon (sa ukupno 35 odobrenih amandmana – svi tehnički). Zakon je dekretovala i objavila ga predsednica zemlje Vjosa Osmani 22. avgusta. Zakon je stupio na snagu 20. septembra.

8 Za više informacija, pogledajte: <https://www.gazetaexpress.com/desh-ton-miratimi-i-projektligjit-per-financimin-e-partive-politike/>

9 Za više informacija, pogledajte zakonodavni postupak usvajanja ovog zakona: <https://kuvendikosoves.org/eng/projektligjet-dhe-ligjet/draftlawopen/?draft-law=360>

MEĐUNARODNI STANDARDI O FINANSIRANJU POLITIČKIH SUBJEKATA

Za finansiranje političkih subjekata definisani su različiti i brojni međunarodni standardi. Ovo pitanje je povezano sa garantovanim pravom o slobodi pridruživanja i organizovanja, koje je definisano Međunarodnom konvencijom o građanskim i političkim pravima,¹⁰ kao i slobodom izražavanja, definisanim Evropskom konvencijom o ljudskim pravima.¹¹ Štaviše, Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije takođe definiše kao standard obavezu država da unaprede transparentnost u vezi sa finansiranjem političkih subjekata i kandidata za javne funkcije, kroz zakone i druge administrativne mere.¹² „Smernice Venecijanske komisije za regulisanje političkih stranaka”, su još jedan veoma važan dokument, kojim se definišu glavni standardi, definicije i smernice koje se bave finansiranjem političkih subjekata, uključujući, između ostalog, privatno i javno finansiranje, granice troškova, finansiranje pojedinačnih kandidata, regulisanje troškova, kao i regulatorne i nadzorne organe.¹³

Još jedan dokument od posebnog značaja u vezi sa pitanjem finansiranja političkih subjekata je Preporuka Rec (2003)4 Komiteta ministara Saveta Evrope upućena državama članicama o zajedničkim pravilima protiv korupcije u finansiranju političkih stranaka i izbornih kampanja. Ovim dokumentom definisani su izvori finansiranja političkih subjekata, donacije, pravila za finansiranje kandidata, granice troškova, transparentnost, nadzor i sankcije - mere sa ciljem sprečavanja i borbe protiv korupcije.

10 Član 22. Međunarodne konvencije o građanskim i političkim pravima.

11 Član 11. Evropske konvencije o zaštiti osnovnih ljudskih prava i sloboda.

12 Član 7. stav 3. Konvencije Ujedinjenih nacija protiv korupcije.

13 Glava XII. Smernica o regulisanju političkih stranaka, od OSCE/ODIHR i Venecijanske komisije.

Još jedan dokument od posebnog značaja u vezi sa pitanjem finansiranja političkih subjekata je Preporuka Rec (2003)4 Komiteta ministara Saveta Evrope upućena državama članicama o zajedničkim pravilima protiv korupcije u finansiranju političkih stranaka i izbornih kampanja. Ovim dokumentom definisani su izvori finansiranja političkih subjekata, donacije, pravila za finansiranje kandidata, granice troškova, transparentnost, nadzor i sankcije - mere sa ciljem sprečavanja i borbe protiv korupcije.

Ovi standardi i drugi principi su takođe naglašeni tokom razmatranja nacrtu zakona o dopuni i izmeni Zakona o finansiranju političkih subjekata na Kosovu, od strane Venecijanske komisije 2018. godine. Mišljenje Venecijanske komisije dalo je pozitivnu ocenu nacrtu zakona. U mišljenju su analizirani glavni elementi zakona, uključujući određivanje doprinosa, finansijsku kontrolu, objavljivanje finansijskih izveštaja političkih subjekata, kao i mandat i ovlašćenja Kancelarije, koji su ocenjeni kao značajna poboljšanja u ovoj oblasti.¹⁴

Međutim, iako je Venecijanska komisija pozitivno ocenila predložene izmene i inicijativu kao takvu, ona ih smatra samo početnim korakom ka idealnom cilju još sveobuhvatnije reforme političkog finansiranja. S tim u vezi, pitanje finansiranja kandidata političkih subjekata, iako definisano kao međunarodni standard i dobra praksa, nije tretirano najnovijim zakonskim izmenama.

S druge strane, poslednjih godina, do usvajanja novog zakona o finansiranju političkih subjekata, Kosovo je stalno kritikovano zbog neadekvatnog nadzora nad finansiranjem političkih subjekata, posebno u periodima izborne kampanje. Ovakve negativne ocene date su u izveštajima Evropske komisije o Kosovu, ali i u domaćim i međunarodnim izveštajima o posmatranju izbora. Preporuke koje proizilaze iz ovih izveštaja uključivale su potrebu za nezavisnim i efikasnim mehanizmom za nadgledanje finansiranja političkih subjekata i njihovih kampanja. Zakon se u suštini bavi većinom preporuka ove prirode, iako još ima mogućnosti za poboljšanje.

Ovakve negativne ocene date su u izveštajima Evropske komisije o Kosovu, ali i u domaćim i međunarodnim izveštajima o posmatranju izbora. Preporuke koje proizilaze iz ovih izveštaja uključivale su potrebu za nezavisnim i efikasnim mehanizmom za nadgledanje finansiranja političkih subjekata i njihovih kampanja. Zakon se u suštini bavi većinom preporuka ove prirode, iako još ima mogućnosti za poboljšanje.

¹⁴ Mišljenje br. 922/2018 Evropske komisije za demokratiju kroz pravo (Venecijanska komisija) o Nacrtu zakona o dopuni-izmeni Zakona br. 03/L-174 o finansiranju političkih subjekata (dopunjen i izmenjen Zakonom br. 04/L-058 i Zakonom br. 04/L-122) i Zakonom br. 003/L-073 o opštim izborima (dopunjen i izmenjen Zakonom br. 03/L-256).

ŠTA (NE) PREDVIĐA IZMENJENI ZAKON?

Usvajanje novog Zakona koji dopunjuje i izmenjuje pravni okvir o finansiranju političkih subjekata se bez sumnje treba posmatrati kao veoma pozitivan pomak u smislu povećanja transparentnosti i finansijske odgovornosti političkih subjekata. Međutim, suštinske i neposredne izmene ovog Zakona mogu proizvesti određene poteškoće u njegovoj primeni.

Sa druge strane, poslednje izmene zakona nisu obuhvatile pitanje (samo)finansiranja kandidata političkih subjekata i njihovog izveštavanja, 'mrežne' kampanje, niti kampanje koje su odvijanje od strane trećih strana (*third-party campaigning*).



NOVI MANDAT KANCELARIJE

Prema izmenama Zakona o finansiranju političkih subjekata, Kancelariji za registraciju, sertifikaciju i finansijsku kontrolu političkih subjekata, garantuje se veća funkcionalna nezavisnost i dodatna sredstva u vršenju njenih zakonskih nadležnosti u praćenju i finansijskoj kontroli političkih subjekata.

Nezavisnost Kancelarije se posebno ogleda sa finansijskog stanovišta. Kancelarija će imati i upravljati njenim budžetom, koji se ne može preraspodeliti ili izmeniti od strane CIK-a bez odobrenja direktora Kancelarije.¹⁵ Međutim, budući da Zakon o državnom budžetu priznaje CIK kao jedinstvenu budžetsku organizaciju, budžet Kancelarije se najpre izdvaja CIK-u, odnosno Sekretarijatu, koji je potom dužan da Kancelariji izdvoji potrebna finansijska sredst-

va. Za reviziju finansija političkih subjekata, Kancelarija će imati dodatni budžet u iznosu ne manjem od 5% Fonda za podršku političkih subjekata. Međutim, dodatni budžet od najmanje 3% Fonda će biti izdvojen Kancelariji za reviziju finansijskih izveštaja izborne kampanje tokom izbornih ciklusa.¹⁶ Na osnovu sadašnjeg nivoa sredstava Fonda, tokom izbornih godina, Kancelarija će imati budžet od približno 320 hiljada evra samo za reviziju godišnjih finansijskih izveštaja i izveštaja kampanje političkih subjekata. Takođe, Kancelarija, odnosno direktor, će imati povećane nadležnosti u pogledu naknadne kontrole izveštaja revizije.

Sa druge strane, funkcionalna nezavisnost Kancelarije će se garantovati načinom izbora i izveštavanja direktora. Za razliku od do sada, direktor Kancelarije se neće birati na, niti razrešavati od dužnosti od strane punog (političkog) sastava CIK-a. Ova nadležnost sada pripada komisiji sastavljenoj od predsednika CIK-a i rukovodilaca četiri nezavisne institucije: Agencije za sprečavanje korupcije, Institucije Ombudsmana, Agencije za informisanje i privatnost i Kancelarije generalnog revizora.¹⁷ Postupak za imenovanje direktora počinje raspisivanjem javnog poziva, a odluku o izboru direktora donosi prosta većina članova komisije za zapošljavanje. Mandat direktora će biti četiri godine, uz mogućnost ponovnog imenovanja na još jedan mandat. Direktor Kancelarije će direktno izveštavati predsedniku CIK-a, a ne CIK-u kao kolegijalnom organu.¹⁸

Što se tiče kriterijuma za izbor direktora Kancelarije, pored standardnih i formalnih,¹⁹ uključen je i kriterijum od osam godina profesionalnog iskustva, od čega pet godina mora biti na rukovodećim položajima. Međutim, Zakon nije precizirao da li stručno iskustvo treba da bude u sličnoj oblasti rada ili ne.

¹⁵ Članovi 11.1/a i 11.1/d novog Zakona o finansiranju političkih subjekata.

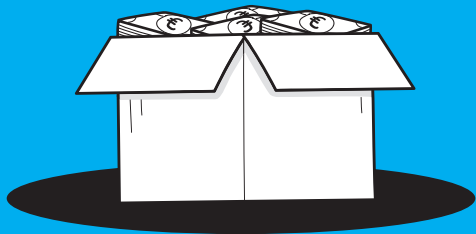
¹⁶ Član 11.1/c novog Zakona o finansiranju političkih subjekata.

¹⁷ Član 11.2/b novog Zakona o finansiranju političkih subjekata.

¹⁸ Član 11.2. novog Zakona o finansiranju političkih subjekata.

¹⁹ Državljanstva, obrazovanja i krivične prošlosti

320 hiljada evra



Na osnovu sadašnjeg nivoa sredstava Fonda, tokom izbornih godina, Kancelarija će imati budžet od približno 320 hiljada evra samo za reviziju godišnjih finansijskih izveštaja i izveštaja kampanje političkih subjekata. Takođe, Kancelarija, odnosno direktor, će imati povećane nadležnosti u pogledu naknadne kontrole izveštaja revizije.

Sa druge strane, prevremeni prestanak mandata direktora može nastupiti kao posledica smrti, ostavke, kazne zatvora na više od šest meseci za bilo koje krivično delo i razrešenje sa dužnosti zbog lošeg učinka. U cilju povećanja funkcionalne nezavisnosti Kancelarije i izbegavanja slučajeva proizvoljnog razrešenja direktora, zakonom su propisane posebne okolnosti u kojima se može doneti odluka o razrešenju sa dužnosti od strane Komisije, na predlog predsednika CIK-a. Najpre se propisuje da se do smene direktora može doći samo kao krajnja mera. Dalje, specifične okolnosti za razrešenje sa dužnosti direktora se sastoje od nepoštovanja zakonskih zahteva, otkrivanja poverljivih ili osetljivih informacija, umešanosti u političke ili druge nezakonite aktivnosti, zloupotrebe položaja radi lične koristi, kršenja politike Kancelarije i CIK-a i bilo koje ozbiljno kršenje etičkog kodeksa.²⁰ U tom smislu, budući da zakon ne predviđa izradu bilo kakvog novog kodeksa ponašanja za Kancelariju, primenjivaće se odredbe Kodeksa ponašanja osoblja CIK-a.

Važećim zakonom je, na osnovu jedne od izmena i dopuna usvojenih u Skupštini, prestao mandat tadašnjem direktoru Kancelarije, koji je izabran malo vremena ranije. Ovo je učinjeno tako što je propisujući da se procedure za izbor novog direktora, usvojenim podzakonskim aktom CIK-a²¹, trebaju okončati u roku od tri meseca od stupanja zakona na snagu. Kancelariji se garantuje i nezavisnost u donošenju odluka,

posebno u vezi sa izricanjem novčanih kazni političkim subjektima. Prema ranijem zakonodavstvu, Kancelarija je imala pravo samo da predlaže izricanje novčanih kazni političkim subjektima, a odluka o izricanju novčanih kazni je trebala da se donese od strane CIK-a, kao kolegijalne institucije, praktično sastavljena od članova koje su imenovali politički subjekti.

Sa organizacionog stanovišta, Kancelariji će se dodati ljudski resursi. Osoblje Kancelarije će činiti najmanje deset profesionalnih radnika, za razliku od samo tri osoba koliko Kancelarija trenutno ima. Ovo osoblje i postojeća imovina će biti prebačeni Kancelariji sa novim mandatom.²² Iako će organizaciona struktura Kancelarije biti propisana prema Uredbi o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u SCIK-a, zakon obavezuje CIK da Kancelariji obezbedi neophodna sredstva za obavljanje svojih zakonskih nadležnosti. U tom smislu, Kancelarija uživa potpunu organizacionu i funkcionalnu nezavisnost u zapošljavanju osoblja.²³

U skladu sa izbornim pravilima i Zakonom o opštim izborima, Kancelarija obezbeđuje obuku za političke subjekte, odnosno njihove finansijske službenike, u vezi sa načinom finansijskog izveštavanja, obračuna i revizije. Finansijski službenici političkih subjekata su dužni da učestvuju na

20 Član 11.2/g novog Zakona o opštim izborima, koji se menja u okviru Zakona o finansiranju političkih subjekata.

21 Uredba br. 01/2022 - o postupku izbora i imenovanja direktora KRSFKPS-a. Dostupno na: https://kqz-ks.org/wp-content/uploads/2022/11/Rregullore_01-2022_al.pdf

22 Član 5. novog Zakona o opštim izborima, koji se izmenjuje u okviru Zakona o finansiranju političkih subjekata.

23 Član 11.1/e novog Zakona o finansiranju političkih subjekata.

obuci, izuzev ukoliko dokažu da imaju dovoljno stručnosti u ovoj oblasti.²⁴

Mogući izazovi u primeni

Iako su nedavne zakonske izmene omogućile Kancelariji nezavisnost, još uvek postoji mogućnost, makar nominalna, za političko mešanje. Najpre je CIK, kao kolegijalna institucija, izradio nacrt uredbe koji propisuje detalje i postupke za imenovanje novog direktora Kancelarije. Sa druge strane, činjenica da se Komisija za zapošljavanje sastoji od rukovodilaca nezavisnih institucija, ali koji su izabrani od strane Skupštine Kosova, može se tumačiti kao mogućnost da se na njih politički utiče prilikom izbora direktora Kancelarije.

Iako se očekuje da se kapacitet Kancelarije utrostruči, pravila o zapošljavanju koja se primenjuju na civilnu službu će biti važeća za njihovo zapošljavanje. Polazeći od činjenice da su plate civilnih službenika ove kategorije relativno niske i nisu konkurentne, postoji mogućnost da Kancelarija neće moći da privuče odgovarajući kadar, pa samim tim i da zaposli kvalitetno osoblje. Takođe, ne postoji nijedan utvrđeni standard u vezi sa obavezom Kancelarije da obezbedi obuku za osoblje, posebno novog osoblja.

Što se tiče unutrašnjeg funkcionisanja Kancelarije, zakonom je propisano da se direktor smatra Glavnim administrativnim službenikom. Međutim, drugim sektorskim zakonima je jasno propisano da institucije, kao što je Sekretarijat CIK-a, kojem Kancelarija praktično pripada, mogu imati samo jednog Glavnog administrativnog službenika. A u skladu sa kontekstom i trenutnim pravnim okvirom, ovaj položaj u CIK-u drži izvršni direktor Sekretarijata CIK-a. Ovo potencijalno može proizvesti probleme koji se odnose na hijerarhiju u upravljanju javnim finansijama, posebno unutrašnju finansijsku kontrolu i saradnju sa drugim institucijama.

CIK, kao kolegijalna institucija, izradio nacrt uredbe koji propisuje detalje i postupke za imenovanje novog direktora Kancelarije. Sa druge strane, činjenica da se Komisija za zapošljavanje sastoji od rukovodilaca nezavisnih institucija, ali koji su izabrani od strane Skupštine Kosova, može se tumačiti kao mogućnost da se na njih politički utiče prilikom izbora direktora Kancelarije.



PROŠIRENA DEFINICIJA DOPRINOSA

Zakon donosi napredak u pogledu nivoa transparentnosti koji politički subjekti treba da imaju u odnosu na njihove finansije. U tom smislu, poslednjim izmenama su navedene vrste doprinosa koje politički subjekti mogu primati. Nova definicija doprinosa obuhvata finansijske i nefinansijske koristi političkih subjekata, isplate njihovih dugova, druge koristi i usluge koje se pružaju političkim subjektima ispod realne tržišne vrednosti - koje predstavljaju novine i suštinske elemente kako bi se omogućile delotvornije finansijske kontrole političkih subjekata. U skladu sa zakonom, ostala su ista ograničenja za donacije koje politički subjekti smeju da dobijaju svake godine. Politički subjekti ne mogu primiti donacije od fizičkog lica veće od dve hiljade evra u kalendar-skoj godini. Sa druge strane, ograničenje donacija fizičkih lica je ostalo 10 hiljada evra po kalendar-skoj godini.

I što se tiče prijavljivanja donacija, zakon beleži napredak, obavezujući fizička i pravna lica da izdaju dokaze o donacijama. Za svaku donaciju robe ili usluga, uključujući i nenovčane priloge, fizička lica moraju izdati dokaz u vidu prijave.

²⁴ Izborna pravila br. 12/2013 - Ograničenje troškova kampanje i finansijsko prijavljivanje. Član 4. stav 5. Dostupno na: <https://kqz-ks.org/wp-content/uploads/2018/01/KQZ-Rregulla-12-2013.pdf>

U slučaju doprinosa u naturi, fizičko i/ili pravno lice mora izdati izjavu o nameni doprinosa sa naznakom tržišne vrednosti robe ili usluge.

Za neispunjavanje ovih obaveza, fizička lica mogu biti kažnjena novčanom kaznom od hiljadu do dve hiljade evra, a pravna lica od pet hiljada do

15
hiljada evra

Sa druge strane, pravna lica moraju da izdaju račune u kojima se navodi tržišna vrednost svakog doniranog proizvoda ili usluge i iznos doniran političkom subjektu. U slučaju doprinosa u naturi, fizičko i/ili pravno lice mora izdati izjavu o nameni doprinosa sa naznakom tržišne vrednosti robe ili usluge. Za neispunjavanje ovih obaveza, fizička lica mogu biti kažnjena novčanom kaznom od hiljadu do dve hiljade evra, a pravna lica od pet hiljada do 15 hiljada evra.

Anonimne donacije se i dalje smatraju nezakonitim, u skladu sa prethodnim verzijama zakona. Zakon nalaže da svaka donacija ima detaljne podatke o doprinosiocu, bez obzira da li se radi o fizičkom ili pravnom licu.

Iako su politički subjekti dužni da sve prihode i rashode izvršavaju preko jedinstvenog bankovnog računa, poslednje zakonske izmene i dalje omogućavaju prijem donacija u gotovom novcu, u maksimalnom iznosu od 50 evra. Budući da su politički subjekti u obavezi da imaju jedinstveni bankovni tekući račun preko kojeg se obavljaju sve transakcije, dozvoljavanje doprinosa u gotovom novcu je nepotrebno i stvara prostor za zloupotrebu i promet finansija subjekata zasnovan na gotovom novcu.



FINANSIJSKA KONTROLA POLITIČKIH SUBJEKATA

Poslednjim zakonskim izmenama, odgovornost za kontrolu finansija političkih subjekata je vraćena CIK-u, odnosno Kancelariji, koja će putem javnog konkursa birati revizore godišnjih finansijskih izveštaja i izveštaje izbornih kampanja političkih subjekata. Međutim, ovakav oblik izbora revizora finansijskih izveštaja političkih subjekata od strane nadzornih institucija prilično je neobičan u Evropi - gde nadzorne institucije obavljaju finansijsku kontrolu finansijskih izveštaja političkih subjekata sa unutrašnjim kapacitetima i resursima.

Novi zakonski okvir nije predviđao promene iz korena u pogledu rokova finansijskog izveštavanja političkih subjekata. Njihovi godišnji finansijski izveštaji moraju biti dostavljeni do 1. marta svake naredne godine, a izveštaji o finansiranju kampanje se podnose do 45 dana nakon izbora.

Postupci revizije će se obavljati u skladu sa međunarodnim standardima revizije (ISA) i domaćim zakonodavstvom, u skladu sa odlukama Kosovskog saveta za finansijsko izveštavanje. Zakon predviđa da revizori mogu biti fizička lica ili privatne kompanije. Kriterijumi za odabir revizora uglavnom su ostali isti. Međutim, nakon odabira se, u cilju povećanja integriteta procesa, od revizora traži da potpišu izjavu da nemaju sukob interesa ili veze sa bilo kojim od političkih subjekata. Kancelarija treba da izradi model ove

izjave u roku od tri meseca od stupanja na snagu novog zakona i da ga objavi na internet stranici CIK-a, zajedno sa ostalom pratećom dokumentacijom tokom procesa odabira revizora. Kancelarija može pokrenuti proveru usklađenosti u slučajevima kršenja izjava revizora o sukobu interesa ili povezanosti sa političkim subjektom, na osnovu anonimnih ili drugih podnetih žalbi, informacija datih od strane javne institucije ili odlukom direktora Kancelarije.

Imenovanje revizora za reviziju finansijskih izveštaja političkih subjekata će se i dalje vršiti žrebom. Međutim, zakon više ne predviđa zabranu revizije finansijskih izveštaja političkog subjekta dva puta uzastopno od strane istog revizora.

Politički subjekti su dužni da sarađuju sa revizorima i da im obezbede pristup svim podacima, finansijskom registru ili odgovarajućem registru u roku ne dužem od 15 radnih dana nakon podnošenja zahteva. U mogućim slučajevima neispunjavanja ove obaveze od strane političkih subjekata, oduzima im se pravo na korišćenje Fonda za podršku političkim subjektima za narednu godinu - kao mehanizma finansijskog sankcionisanja.

U skladu sa zakonom, čitav proces revizije godišnjih finansijskih izveštaja mora biti završen do 15. juna naredne godine, što je relativno dovoljan period za obavljanje revizije, uključujući i moguće postupke osporavanja, dopune ili ispravke nalaza revizora.

Zakonske izmene su konačno rešile dilemu da li nerevidirani finansijski izveštaji trebaju biti objavljeni od strane CIK-a. Kancelarija je već zakonski obavezna da godišnje finansijske izveštaje objavi na internet stranici CIK-a do 30. juna, a konačne izveštaje revizije u roku od 15 dana od njihovog prijema²⁵, ali se predviđa da će proces biti završen najkasnije do 15. juna naredne godine. Pored toga, glavni rokovi su jasno navedeni. Sa druge strane, finansijske izveštaje izborne kampanje političkih subjekata, Kancelarija mora objaviti najkasnije četrdeset i pet dana od dana izbora.

Praksa podnošenja izveštaja revizije institucijama i agencijama za sprovođenje zakona, uključujući Državno tužilaštvo, Agenciju za sprečavanje korupcije, Jedinicu finansijske inteligencije i Poresku administraciju Kosova, je kodifik-

Novi zakonski okvir nije predviđao promene iz korena u pogledu rokova finansijskog izveštavanja političkih subjekata.

Njihovi godišnji finansijski izveštaji moraju biti dostavljeni do 1. marta svake naredne godine, a izveštaji o finansiranju kampanje se podnose do 45 dana nakon izbora.

ovana u zakonu. Podnošenje izveštaja ovim institucijama ili agencijama se predviđa samo u slučaju sumnje na nepravilnosti koje su u nadležnosti ovih institucija.²⁶

MOGUĆI IZAZOVI U SPROVOĐENJU

Međunarodni standardi i dobre prakse određuju potrebu objavljivanja finansijskih izveštaja na dan njihovog prijema od strane institucija odgovornih za finansijsku kontrolu (u slučaju Kosova, Kancelarija pri CIK-u), ne dovodeći ih u vezu sa završetkom procesa revizije.²⁷ Iako je zakon precizirao maksimalne rokove za razvoj revizijskih procedura godišnjih finansijskih izveštaja, kao i onih za objavljivanje, od trenutka podnošenja do objavljivanja godišnjih finansijskih izveštaja političkih subjekata postoji razmak od oko četiri meseca. Iako se zakon može tumačiti u duhu objavljivanja izveštaja 15 dana od njihovog prijema, postoji nejasnoća i ne postoje specifične odredbe koje definišu obavezu momentalnog objavljivanja izveštaja.

²⁵ Član 19. stav 16. novog Zakona o finansiranju političkih subjekata.

²⁶ Član 19, stav 17. novog Zakona o finansiranju političkih subjekata.

²⁷ Rezime mišljenja i izveštaja Venecijanske komisije o političkim partijama. Str. 54. Dostupno na: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI\(2021\)016rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2021)016rev-e)

Za odgovorna lica političkih subjekata predviđene su novčane kazne od hiljadu do tri hiljade evra u slučajevima kada se dokaže da su prekršaji političkog subjekta nastali njihovim delovanjem ili nedelovanjem.

Dok, za kandidate za gradonačelnike i nezavisne kandidate, novčane kazne se kreću od hiljadu do

10 hiljada evra.



SANKCIJE

Kancelarija za registraciju, sertifikaciju i finansijsku kontrolu političkih subjekata biće krajnja instanca za postavljanje novčanih sankcija u slučaju kršenja zakona, ne dovodeći u pitanje sprovođenje bilo kakvih krivičnih ili drugih sankcija od strane odgovornih institucija. CIK više neće morati da formalno odobrava odluke Kancelarije.

Političkim subjektima i njihovim službenicima omogućeno je pravo na žalbu na odluke o izricanju novčane ili druge sankcije, u osnovnom sudu, u roku od pet dana od donošenja odluke o navedenoj sankciji.

Međutim, poslednje izmene označavaju ozbiljan regres u pogledu visine finansijskih sankcija koje se mogu izreći u slučaju prekršaja. Zakon predviđa širok spektar novčanih kazni u rasponu od četiri hiljade do 40 hiljada evra, ali bez preciziranja u kojim slučajevima se koja kazna izriče. Ovo je ostavljeno na diskreciono pravo Kancelarije, odnosno direktora, u zavisnosti od težine i vrste prekršaja. Novčane kazne se mogu izreći za prekršaje koji se odnose na način korišćenja sredstava, bankarske izveštaje, donacije, nepoštovanje rokova za izveštavanje i objavljivanje ili neomogućavanje adekvatnog pristupa za reviziju od strane revizora.

Pored političkih subjekata, novčane kazne su predviđene i za njihove druge aktere, uključujući odgovorne službenike stranaka, kandidate za gradonačelnike i nezavisne kandi-

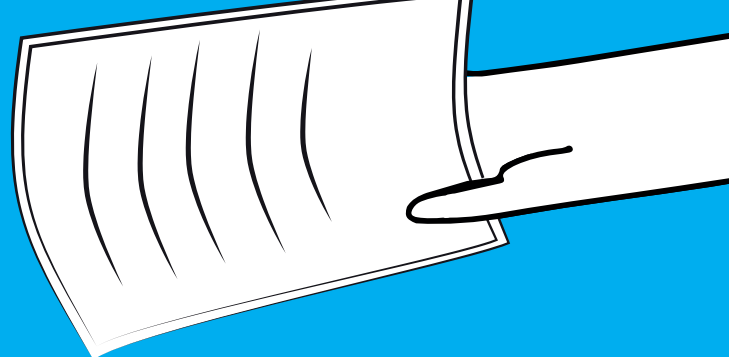
date. Za odgovorna lica političkih subjekata predviđene su novčane kazne od hiljadu do tri hiljade evra u slučajevima kada se dokaže da su prekršaji političkog subjekta nastali njihovim delovanjem ili nedelovanjem. Dok, za kandidate za gradonačelnike i nezavisne kandidate, novčane kazne se kreću od hiljadu do 10 hiljada evra. Sa druge strane, zakon predviđa mogućnost izricanja novčanih kazni za fizička lica (1.000 do 2.000 evra) ili pravna lica (5.000 do 15.000 evra) u slučajevima neispunjenja obaveza po osnovu doprinosa. Kakogod, zakon ne predviđa novčane ili druge sankcije za kandidate političkih subjekata, uključujući kandidate za poslanike ili kandidate za skupštine opština, u slučaju da postupe suprotno zakonskim odredbama.

MOGUĆI IZAZOVI U SPROVOĐENJU

Opseg novčanih kazni i diskrecija direktora u njihovom izricanju biće veoma širok. U nedostatku striktno definicije, ovo bi potencijalno predstavljalo izazov, jer može dovesti do problema zbog izricanja novčanih kazni u različitim iznosima za prekršaje iste ili slične prirode. Novčane kazne kao takve, na osnovu mišljenja Venecijanske komisije, mogle bi biti još veće i strože, što bi konačno dovelo do izraženije finansijske discipline političkih subjekata i izbegavanja prekršaja.

Određivanje maksimalnog iznosa kazni u iznosu od samo

40.000
evra



može narušiti suštinu i značaj kazni, posebno u slučajevima prekršaja koji podrazumevaju nezakonito prihvatanje doprinosa u višestruko većim vrednostima od samih novčanih kazni.

Što se tiče novčanih sankcija, problem će doneti i uklanjanje odredaba o konfiskaciji i visine kazni u višestrukoj (dvostruko ili trostruko) vrednosti doprinosa ili drugih prekršaja, koji su bili deo prethodnog zakona. Određivanje maksimalnog iznosa kazni u iznosu od samo 40.000 evra može narušiti suštinu i značaj kazni, posebno u slučajevima prekršaja koji podrazumevaju nezakonito prihvatanje doprinosa u višestruko većim vrednostima od samih novčanih kazni.

Što se tiče zakonske odgovornosti, zakon obuhvata lidera političkog subjekta, zajedno sa ovlašćenim predstavnicima, članovima političkog subjekta, kao i druge pojedince koji deluju u ime subjekta, u okviru grupe lica koja su po zakonu odgovorna u slučajevima kršenja zakona. Isto tako, svi relevantni službenici političkih subjekata biće zakonski odgovorni za njihove ispuste, uključujući tačnost podataka dostavljenih CIK-u.



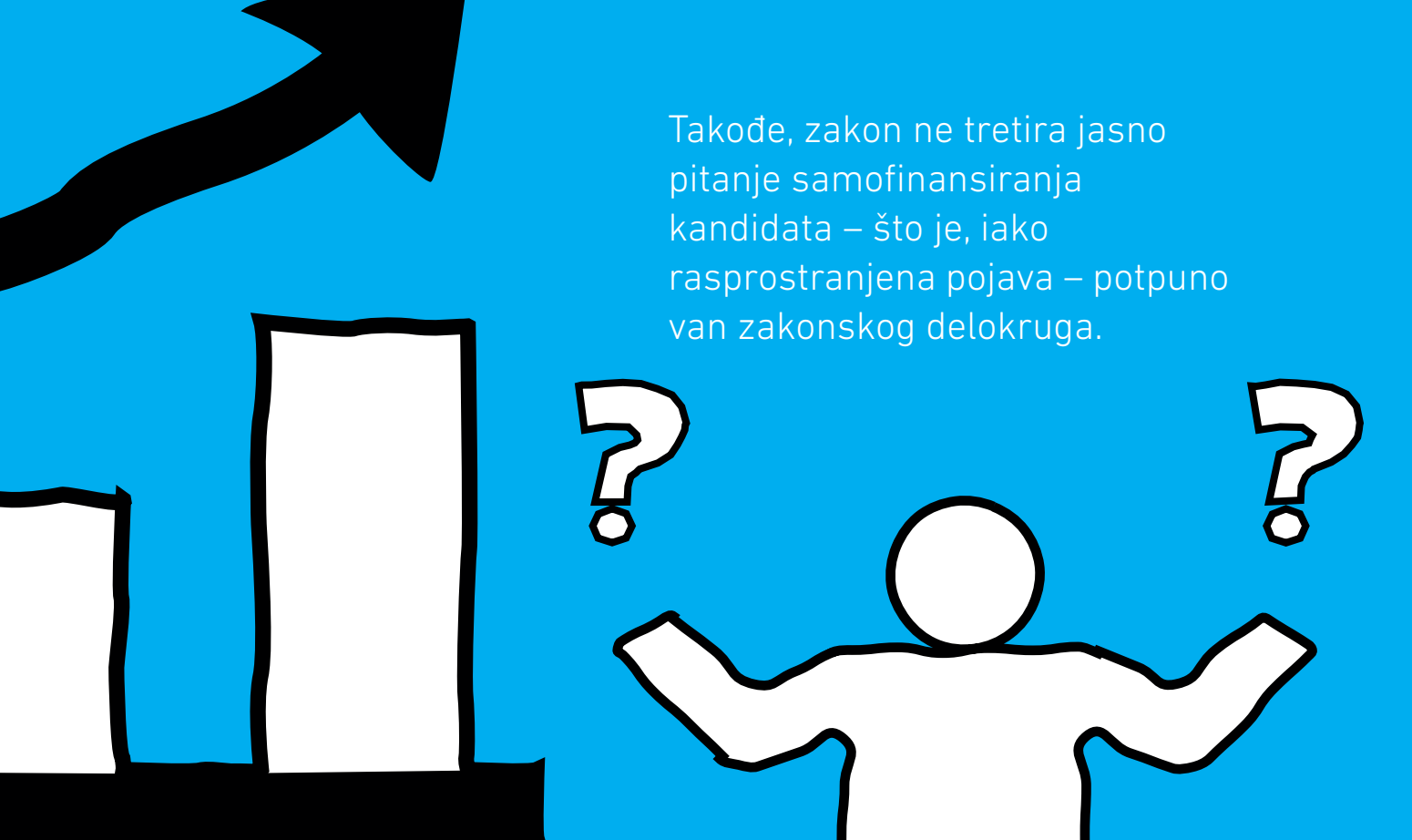
TRANSPARENTNOST I ODGOVORNOST

Prema novom zakonu, parlamentarni politički subjekti moraju imati funkcionalne internet stranice na kojima se tromesečno objavljuje spisak donatora i svi troškovi njihovog delovanja. Političkim subjektima se takođe nalaže da na svojim internet stranicama čuvaju godišnje finansijske izveštaje i izveštaje o kampanji najmanje tri godine. Tokom izbornih kampanja politički subjekti moraju objaviti listu donatora za period kampanje. Međutim, problematična je činjenica da se ove odredbe odnose samo na parlamentarne subjekte, ali ne i na političke subjekte koji su osvojili mandate na lokalnom nivou vlasti.



FINANSIJE KANDIDATA

Veoma važna pitanja za transparentnost i finansijsku odgovornost političkih subjekata, ali koja nisu ušla u okvire nedavnih zakonskih izmena, su finansiranje i samofinansiranje kandidata – uključujući kandidate za poslanike i one za skupštine opština. Iako mnogi od kandidata u više navrata izjavljuju da su potrošili velika sredstva na finansiranje svojih kampanja, nijedan od njih nije uvršten u godišnje finansijske izveštaje ili izveštaje o finansiranju kampanje političkih subjekata. Ovo pitanje je pokrenula i Izborna posmatračka misija EU-a za lokalne izbore 2021. godine, koja je istakla da se troškovi kandidata,



Takođe, zakon ne tretira jasno pitanje samofinansiranja kandidata – što je, iako rasprostranjena pojava – potpuno van zakonskog delokruga.

iako značajni, ne prijavljuju posebno kao troškovi, niti su uključeni u finansijske izveštaje političkih subjekata.²⁸

Zakon ne definiše eksplicitno kontrolu finansija kandidata političkih subjekata tokom kampanje, ali sa druge strane zabranjuje direktno primanje donacija za kandidata. U tom pravcu, nadležne institucije nikada se nisu bavile javnim izjašnjavanjem kandidata o velikim iznosima koje su potrošili za kampanju, uključujući doprinose u naturi.

Takođe, zakon ne tretira jasno pitanje samofinansiranja kandidata – što je, iako rasprostranjena pojava – potpuno van zakonskog delokruga. Stoga, u nedostatku kontrolnih mehanizama ili sankcija za kandidate koji se ne pridržavaju zakona, Kancelarija će imati poteškoća da efikasno nadzire finansije hiljada kandidata političkih subjekata na izborima.



DIGITALNE KAMPANJE I KAMPANJE TREĆIH STRANA

'Online' kampanje na društvenim mrežama nisu jasno normativno regulisane. Kakogod, ova vrsta kampanje je imala dosta fokusa, posebno na nedavnim lokalnim izborima.²⁹ Nedostatak zakonske regulative ove kampanje omogućio je političkim subjektima ili drugim stranama da deluju bez nadzora ili sankcije.

Pored toga, kampanja trećih strana je izostavljena van zakonskog delokruga, iako se ovaj oblik kampanje sve više pojavljuje na Kosovu. Samo na poslednjim lokalnim izborima 2021. godine, međunarodni posmatrači su otkrili da su otprilike jednu trećinu reklama za kampanju koje su kružile na Facebook i Instagram pre drugog kruga izbora za gradonačelnika sponzorisale treće strane.³⁰

28 Misija Evropske unije za posmatranje izbora na Kosovu 2021. – Opštinski izbori 17. oktobar – 14. novembar 2021. Str. 20. Dostupno na: https://www.eeas.europa.eu/eom-kosovo-2021/eu-eom-kosovo-2021-municipal-elections-final-report_en?s=4371&page_lang=sq

29 „Demokratija na delu”, Izveštaj za kampanju za Lokalne izbore 2021. (Priština: DnV, 2021.), str. 14.

30 Misija Evropske unije za posmatranje izbora na Kosovu 2021. – Opštinski izbori 17. oktobar – 14. novembar 2021. Str. 21. Dostupno na: https://www.eeas.europa.eu/eom-kosovo-2021/eu-eom-kosovo-2021-municipal-elections-final-report_en?s=4371&page_lang=sq

PREPORUKE

- 1 Preostala pitanja vezana za finansiranje političkih subjekata treba uključiti u izbornu reformu:** U okviru trenutne inicijative za reformu izbornog sistema u Skupštini Kosova, uključiti i druge izmene u zakonodavstvu o finansiranju, uključujući (samo)finansiranje kandidata, digitalne kampanje i kampanje od trećih strana.
- 2 Politički subjekti trebaju imati potpuno transparentne tekuće račune:** Da bi se unapredila transparentnost, izmene bi trebalo da sadrže obavezne odredbe za političke subjekte da svoje bankovne račune drže transparentnim (onlajn) tokom perioda kampanje. Po modelima različitih zemalja EU-a, a posebno Republike Češke, može se predvideti postojanje nekoliko bankarskih računa: jedan za period kampanje, jedan za donacije, jedan za javno finansiranje i drugo.
- 3 Kategorizirati vrste sankcija/novčanih kazni za finansijske prekršaje političkih subjekata:** CIK bi u saradnji sa Kancelarijom, trebalo da usvoji novo izborno pravilo u pogledu finansiranja političkih subjekata i sankcija. Uredba mora jasno definisati vrste i visinu novčanih kazni koje Kancelarija može izreći, kao i vrste prekršaja za koje se izriču.
- 4 Razjasniti sukobe u nadležnostima između direktora Kancelarije i izvršnog direktora Sekretarijata:** CIK bi trebalo da, u saradnji sa izvršnom vlašću, razjasni vršenje ovlašćenja Glavnog administrativnog službenika sa dva položaja u okviru CIK-a. Direktor Kancelarije, u duhu zakona, mora da uživa potpunu autonomiju u izradi budžetskih zahteva, raspodeli sredstava, zapošljavanju osoblja, finansijskom izveštavanju i slično;
- 5 Odobriti organizacionu strukturu Kancelarije, prema njenim stvarnim potrebama:** Prilikom utvrđivanja organizacione strukture Kancelarije kroz uredbu, CIK mora uzeti u obzir stvarne potrebe Kancelarije za ljudskim kapacitetima, kao i da garantuje funkcionalnu nezavisnost Kancelarije.



RAPORTO KORRUPSIONIN

THIRR

0800
77 777

KDI je Nevladina organizacija (NVO) angažovana da podrži razvoj demokratije kroz uključivanje građana u kreiranje javnih politika i jačanje sektora civilnog društva sa ciljem da utiče na povećanje transparentnosti i odgovornosti od strane javnih institucija.

Za više informacija o KDI-u, molimo vas posetite:
www.kdi-kosova.org

Uz finansijsku podršku:

TRANSITION

ose online në linkun

<https://raporto.kdi-kosova.org/>

**KORRUPSIONI
PAMUNDËSOHET
KUR RAPORTOHET**